

SLOVENSKE GOSPODAR

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO

Izhaja vsako sredo.
Cena: Letno Din 32.—, polletno Din 16.—, četrtletno Din 9.—, inozemstvo Din 64.—, — Poštno-čekovni račun 10.603.

Uredništvo in upravništvo: Maribor, Koroška cesta 5

Telefon interurban-113.

Cena inseratom: cela stran Din 2000.—, pol strani Din 1000.—, četrt strani Din 500.—, 1/8 strani Din 250.—, 1/16 str. Din 125.—, Mali oglasi vsaka beseda Din 1.20.

Novi zakon o osnovnih šolah.

Večkrat napovedani in dolgo časa pretresani zakon o ljudskih šolah je izšel. Pri njegovi sestavi je sodelovala široka komisija strokovnjakov iz proforskih in učiteljskih vrst. Njegovo Veličanstvo kralj je 5. decembra ta zakon podpisal in »Službene Novine kraljevine Jugoslavije« so ga objavile v pondeljek, 9. decembra. S tem dnem je stopil v veljavo ter je prenehala veljavati dosedanjih zakonov, zakonskih naredb, uredb in predpisov, ki so se našli na narodne šole.

Iz zakona, ki obsega 183 členov, povzemamo najvažnejše odredbe.

Namen, vrsta in otvarjanje narodnih šol.

Narodne šole so državne ustanove, katerih naloga je:

da s poukom in vzgojo v duhu državnega in narodnega edinstva ter verske strpnosti pripravljajo učence za pravstvene, udane in aktivne člane državne, narodne in družabne skupnosti:

da razširjajo prosveto v narodu neposredno in posredno s sodelovanjem s kulturnimi institucijami za narodno prosveto.

Pouk je v narodnih šolah splošen in obvezen v vsej kraljevini Jugoslaviji. Država skrbi za ustanavljanje narodnih šol, nastavlja in plačuje učitelje po odredbah tega zakona.

Pouk je v narodnih šolah brezplačen v mejah tega zakona. Učenci ne plačujejo niti vpisnine niti šolnine niti kakšnih drugih davkov.

Narodne šole so: osnovne in višje narodne šole.

Narodne šole so tudi zabavišča, šole za nezadostno razvito in pohabljenico ter ustanove, ki služijo splošni narodni prosveti, tako analfabetski tečajji, gospodinjke šole in tečajji, kmetijski tečajji, higijenski in slično.

Osnovna šola traja štiri leta (prvi do četrta razred), višja narodna šola za otroke, ki so dovršili osnovno šolo, pa traja tudi štiri leta (1. do 4. razred) do izvršenega 14. leta. Za vseh teh 8 razredov je šolski obisk obvezen.

Otroci, ki po dovršenem četrtem razredu osnovne šole nadaljujejo študij v meščanski, srednji ali strokovni šoli, se oproščajo od nadaljnjega obiska na narodnih šolah. To velja tudi za učence, ki pred dovršitvijo 14. leta odidejo

v obrt ali trgovino, ali obiskujejo obrtno ali trgovsko šolo. Kdor izstopi iz omejenih šol ali obrtov pred dovršitvijo obveznega šolskega roka v narodni šoli, se mora vrniti v njo, da dovrši predpisano šolsko dobo.

V osnovni šoli se vrši samo redni pouk, na višji narodni šoli pa redni ali skrajšani pouk. Kjer so staršem neobhodno potrebni otroci iz višjih narodnih šol za pomoč za časa poljskih del, more prosvetni minister ni predlog krajevn. šolskega odbora uvesti reden pouk v petih zimskih mesecih od novembra do marca in skrajšan pouk v ostali dobi šolskega leta.

Ljudska šola se ustanovi tam, kjer je v okolici z radijem 4 km najmanj 30 šoloobveznih otrok. Kjer vladajo zelo slabe prometne razmere v sosedne šole, zadostuje 20 otrok. Zakon predvideva tudi takozvane šolske postaje (stanice), kjer traja pouk od 1. septembra do konca januarja.

Dolžnosti šolskih in upravnih občin.

Šolska občina je upravna edinica, ki jo tvorijo ena ali več upravnih občin ali njenih delov. Dolžnost šolske občine je, da vzdržuje eno ali več šol. Vsaka vas mora biti v sestavi ene šolske občine. Vsaka šolska občina ima svoj krajevni šolski odbor.

Kjer mora biti v smislu tega zakona v eni upravni občini več šol, določa občinski odbor kraj in področje za posamezne šole. Določitev zemljišča in dodelitev področja določa končno veljavno ban. Dolžnosti upravne občine za šolo so te: Dati potrebno zemljišče za šolo, šolsko dvorišče, igrišče, zemljišče za praktičen kmetijski pouk, učiteljski vrt (v vaseh obvezno, v mestih po možnosti), za učiteljska stanovanja, po možnosti v bližini šole, skrbeti, da bodo vsa pota, ki vodijo v šolo, dobra.

Dolžnosti šolske občine so te: 1. Zgraditi in v dobrem stanju vzdrževati šolska poslopja, kjer morajo biti: potrebne učilnice in delavnice, opremljene po higijenskih in pedagoških pravilih, po možnosti dvorana za šolske svečanosti, ki služi tudi za sobno gimnastiko, potrebne pisarne in posvetovalnica, stanovanja za učitelje in sluge. 2. Nabaviti pohištvo in učila za šolo, siromašnim otrokom pa knjige in šolske potrebščine. 3. Dajati kurjavo

za šolo, upravitelja in šolskega slugo, če stanujejo v šolskem poslopiju. 4. Skrbeti za otvarjanje novih šol, oddelkov in tečajev v zmislu določb tega zakona. 5. Skrbeti po možnosti za šolske kuhinje, kakor tudi za deška oskrbovališča. 6. Kjer je le mogoče, ustanoviti in urediti šolska kopališča in otroške poliklinike za specialno zdraviljenje. 7. Plačati vse dejanske potrebe za vzdrževanje šol (oprava šolskih poslopij, plačanje sluge, razsvetljava, orodja za zabavišča in drugo). 8. Pomagati podpirati prosvetne ustanove, s katerimi se širi prosveta v narodu.

Industrijska podjetja so dolžna pomagati šolski občini pri zgradbi šolskih poslopij in učiteljskih stanovanj, če ne plačujejo v razmerju z velikostjo podjetja v tem kraju občinskih bremen, ali če nimajo lastnih šolskih poslopij. Vsaka šola mora poleg stanovanja upravitelja imeti v bližini šole toliko predpisanih stanovanj za učitelje, kolikor ima šola posebnih oddelkov. Brez predpisanega števila takih stanovanj se ne more otvoriti ljudska šola. V mestih in trgih lahko občine plačajo stanarino, na mesto, da bi dale stanovanje. Ta stanarina znaša za vsacega učitelja mesečno v Beogradu in Zagrebu 500 Din, v mestih preko 50.000 prebivalcev 400 Din, v mestih od 30.000 do 50.000 prebivalcev 350 Din, v mestih pod 30.000 prebivalcev 300 Din, v trgih 200 Din.

Verouk in veroučitelji.

Verouk je obvezen za vse priznane veroizpovedi. Verouk predavajo duhovniki ali učitelji dotične veroizpovedi po želji staršev. Duhovnik-veroučitelj mora biti državljan kraljevine Jugoslavije.

Kjer se starši odločijo, da predava verouk učitelj, pa ni učitelja iste veroizpovedi, kakršne so učenci, predava verouk duhovnik, kjer pa ni niti enega niti drugega, predavajo verouk druge primerne osebe.

Veroučitelje-duhovnike postavlja minister prosvete iz vrst kandidatov, predlaganih od pristojne oblasti dotične veroizpovedi, nagrade pa jim odredijo in plačujejo krajevne verske občine ali starši sami. Isto velja tudi za druge osebe, ki v pomanjkanju duhovnikov in učiteljev predavajo verouk.

Veroučitelji-duhovniki polagajo zaradi pridobitve potrebne usposobljenosti poseben veroučiteljski izpit.

Veroučitelje-duhovnike in druge osebe izven učiteljskih in duhovniških krogov, ki predavajo verouk, bo minister prosvete na predlog banske uprave razrešil dolžnosti, ako njihovo delo v šoli ne odgovarja pedagoškemu načrtu in ako njihovo zadržanje v šoli in izven nje ni v skladu s splošnimi cilji narodnih šol.

Učni načrt in program verouka predpisuje minister prosvete po zaslišanju ministrstva pravde.

Učenci.

Vsi vpisani učenci morajo redno obiskovati šolo, za kar so odgovorni starši ali varuhi. Izostanek opravičujejo ti slučajni: bolezen otroka, smrt v družini, elementarne neizogibne (povoden, nevihta, vihar, snežni zameti). O neopravičenih izostankih vodi učitelj pregled ter poročilo o tem pošilja vsakega 1. in 15. dne v mesecu preko šolskega upravitelja krajevniemu šolskemu odboru. Ta odbor pokliče preko občinskega poglavarstva starše najdalje v roku 14 dni ter izreče kazen, in sicer: 1. opomin, 2. denarno kazen od 10 do 50 Din za eden izostali dan. Denarne kazni gredo v državni šolski fond. Telesna kazen učencev je prepovedana. Druge kazni se morejo uporabljati samo v toliko, kolikor ne ubijajo volje ali samozavesti učencev. Učenci ne morejo biti člani društva na verski podlagi ali društva, ki bi v kakršnemkoli oziru oviralo versko strpnost ali bilo proti narodnemu edinstvu Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Šolski odbori.

Krajevni šolski odbor tvorijo predsednik upravne občine, upravitelj narodne šole, ki je obenem poslovodja odbora, upravitelj meščanske šole, občinski okoliški zdravnik, pet uglednih oseb naših državljanov, ki jih za vsako šolsko občino izvoli občinski odbor. Kjer šolska občina obsega več upravnih občin, voli vsaka enega člana v krajevni šolski odbor. Po možnosti naj bodo šolski odborniki oni, ki imajo dečo v šolah in so obenem občinski odborniki, in ki so iz raznih krajev, če tvorijo šolsko občino razni kraji.

Dolžnosti njegove so med drugim: brigati se mora, da upravna občina natančno izpolnjuje vse dolžnosti, ki so v zakonu predpisane; vsako leto sestavlja proračun za vzdrževanje šole; paziti mora, da se vsa šola dorasla deca vpiše v šolo ter da redno zahaja v šolo; brigati se mora za obleko, zdravila in hrano ubogih otrok, za izlete učencev ter pomagati šolskemu upravitelju o priliki šolskih prireditvev.

Vsaka banska uprava ima svoj banovinski šolski odbor, kojega predsednik je banovni pomočnik in ki se deli na širji in ožji odbor.

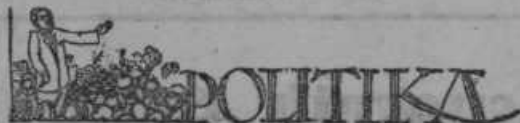
Manjšinske in zasebne šole.

V krajih, kjer v znatni meri stanujejo državljani drugega jezika, se otvorijo posebni oddelki osnovne šole za njihovo dečo. V teh oddelkih ne sme

biti manj kakor po 30 učencev. Izjemo se more otvoriti tak oddelki tudi s 25 učenci, o čemer odloča minister prosvete.

Program in učni načrt je isti kakor v ostalih osnovnih šolah v državi. Pouk v teh oddelkih se izvaja v materinskem jeziku učenca, državni jezik pa se predava kot obvezen predmet.

Kjer je v kraju več oddelkov iste narodne manjšine, morejo imeti svojega posebnega upravitelja.

V NAŠI DRŽAVI.

Novi zakoni. Izdan je zakon o organizaciji finančne uprave. Finančna ravnateljstva so razdeljena po banovinah. Nadalje je podpisal kralj zakon o upravi vojaškega gospodarstva. Za kmeta sta važna naslednja zakona:

Zakon o zatiranju rastlinskih bolezni in škodljivcev. Zakon ima 24 členov. Predvsem predpisuje, da je vsak lastnik ali zakupnik zemlje dolžan obvarovati rastline pred rastlinskimi boleznimi in škodljivci in se ravnati po predpisih vladnih organov in ustanov. Dalje govori zakon o dolžnosti državnih strokovnjaških organov in državnih poljedelskih oglednih in kontrolnih postaj, glede uničevanja rastlinskih bolezni in škodljivcev. Občinska oblastva so dolžna ukreniti vse potrebno za pobiranje bolezni na rastlinah. — Za zbiranje gotovih škodljivcev se smejo deliti nagrade iz občinskega poljedelskega zaklada. Ban je dolžan za pobiranje rastlinskih škodljivcev in bolezni predpisati načine in potrebne ukrepe. V dolžnost bana spada tudi zatiranje kobilic. Stroške nosi polovico država, četrtino banovina, četrtino pa zainteresirana občina.

Vinski zakon je že objavljen. Poleg zakona je sestavljen tudi obsežen pravilnik, ki tolmači in dopolnjuje razne določbe zakona samega. Ni dvoma, da se bo vpliv novega zakona čutil že v najbližnji bodočnosti in to v raznih smereh. Zakon ima namen, da pospeši in dvigne naše vinogradništvo, da pobija ponarejanje vina in da se dvigne izvoz našega vinskega pridelka v inozemstvo. Zakon dovoljuje uporabo raznih sredstev za zboljšanje kvalitete in trpežnosti vin, ki se dajo doseči z modernimi tehničnimi pripomočki. Istočasno, ko regulira uporabo teh sredstev, tudi najstrožje zabranjuje njihovo zlorabo, ki bi bila škodljiva zdravju in slovesu naših vin. Določbe zakona so tako stroge, da se lahko pričakuje, da bo v bodoče ponarejanje vin docela izključeno. S tem pa bo tudi podano jamstvo, da bomo imeli izključno — zdrava in dobra vina, ki si bodo lažje krčila pot v inozemstvo kakor doslej. Na producentih in vinskih trgovcih samih pa je največ ležeče, da bo novi zakon rodil uspehe, ki jih pričakujemo. Novi zakon jim nudi pota in sredstva, da se dvigne naše vinarstvo na ono stopnjo, ki ga po kvaliteti svojih

Kar se tiče zasebnih šol, določa člen 164 v prehodnih določbah, da tiste zasebne šole, ki obstojajo na dan, ko je ta zakon stopil v veljavo, morejo dalje obstojati, ako se najdalje v teku 4 mesecev popolnoma prilagodijo predpisom tega zakona. Postavljanje učiteljev zasebnih narodnih šol je podvrženo odobrenju prosvetnega ministra. Nove zasebne šole se ne morejo otvoriti niti obstoječe premestiti iz kraja v kraj.

vin zasluži in ki bo zares lahko postalo vir narodnega blagostanja.

Banovinska denarna zavoda v Sloveniji. Oblastna hranilnica v Mariboru s podružnico v Celju in Kranjska hranilnica v Ljubljani sta postali last Dravske banovine in jamči banovina za vse uloge in obveznosti teh denarnih zavodov. Zavoda poslujeta do nadaljne odredbe kot samostojna naprej.

V DRUGIH DRŽAVAH.

Prvo sklicanje čehoslovaške zbornice. Dne 12. decembra sta se sestali novoizvoljena čehoslovaška zbornica in senat. Šlo je pri tokratni seji le za prisego poslancev in vendar so porabili komunisti to priliko, da so zahtevali izpustitev dveh aretiranih komunističnih poslancev. Prišlo je do hrupnih nastopov med socijalnimi demokrati ki so v vladi, in komunisti. Za predsednika parlamenta je bil izvoljen agrarec Malypetr, za senatnega predsednika socijalni demokrat dr. Soukup.

Draga vojno-odškodninska posvetovanja v Haagu bodo pričela 3. januarja 1930. Priprave za konferenco so v Parizu, Londonu, Rimu in Bruslju v polnem teku. Države male atante bodo ob tej priliki obnovile pogajanja o vprašanju vzhodnih vojnih odškodnin. Upati je, da bodo na drugi haški konferenci tudi Bolgarija in Madžarska se odločili za odplačilo vojne odškodnine državam, kojim jo dolgujeta.

Francoska zbornica obravnava vojni proračun, ki je zmanjšan od lanskega za 10 odstotkov in istotako je znižana vojaška službena doba.

Predsednik grške republike odstopil. Predsednik grške republike admiral Konduriotis je odstopil iz zdravstvenih vzrokov. Novim predsednikom je bil izvoljen 74 letni Zaimis.

Rusi in Kitajci. Pogajanja med ruski sovjeti in Kitajci radi vojne za železnico v Mandžuriji niso prav uspela. Vzrok tiči v tem, ker je Kitajska zapletena v nevarno državljansko vojno. Kitajski generali so se zopet pobunili, se koljejo med seboj in rešujejo vsak po svoje domovino. Kitajske severne čete se bojujejo proti južnim in narodna vlada v Nankingu je obkoljena in skrajno ogrožena. K upornikom proti nankinški vladi je prestopilo pet pokrajin. Uporniki plenijo ter požigajo roparske tolpe so se strahovito pomnožile na suhem in na morju. Amerika in Angleška sta že poslali v Kitajska morja vojne ladje. Za divjanjem z ognjem in mečem po Kitajskem so boljševiki, ki kujejo iz državljanske vojne kapital zase in sovjetsko politiko.